

Małgorzata Oleszczuk

Techniczno-ekonomiczny wymiar energetyki skojarzonej opartej na paliwie gazowym na przykładzie EC Żerań

Koło Naukowe Energetyków
Instytut Techniki Ciepłej, Politechnika Warszawska
Konferencja: Nowoczesna Energetyka Europy Środkowo-Wschodniej 2015

Opiekun naukowy: prof. nzw. dr hab. inż. Wojciech Bujalski

Abstrakt

W artykule omówione zostały techniczne, ekonomiczne, a także społeczne aspekty gazowej energetyki skojarzonej. Przedstawione są przykładowe inwestycje prowadzone w Polsce ze szczególnym zwróceniem uwagi na planowaną budowę bloku gazowo-parowego w elektrociepłowni Żerań należącej do PGNiG Termika. Przede wszystkim poruszone zostały tematy stosowanych technologii, opłacalności gazowej gospodarki skojarzonej oraz niepewności, z którymi zmagają się inwestorzy stawiający na paliwa gazowe.

1. DEFINICJA PROCESU WYTWARZANIA ENERGII ELEKTRYCZNEJ I CIEPŁA W SKOJARZENIU.

Ponad połowa energii zużywanej w Europie to energia cieplna. Używana jest do podgrzewania wody, ogrzewania budynków i na potrzeby przemysłu. Wytwarzanie energii elektrycznej i ciepła w skojarzeniu, czyli kogeneracja opisywana skrótem CHP (combined heat and power), polega na efektywnym sposobie wytwarzania w jednym procesie technologicznym dwóch produktów. Energia pierwotna, zawarta w paliwie, jest jednocześnie zamieniana na energię elektryczną i ciepło. W energetyce znane jest także pojęcie trójgeneracji, określonej skrótem CHCP (combined heat, cooling and power production), w którym oprócz wyżej wymienionych produktów wytwarzany jest także chłód.

W ostatnim czasie kogeneracja oparta na paliwie gazowym promowana jest w szczególności sposób nie tylko ze względu na jej efektywność energetyczną, ale także z powodu mniejszej emisji dwutlenku węgla i innych substancji chemicznych, oraz całkowitemu wyeliminowaniu dwutlenku siarki oraz pyłów i popiołów, co jest zgodne z polityką energetyczną Unii Europejskiej.

2. TECHNICZNE I EKONOMICZNE ASPEKTY GAZOWEJ ENERGETYKI SKOJARZONEJ

Dynamiczny rozwój technologii w sektorze energetycznym wiąże się z coraz większym zapotrzebowaniem na energię elektryczną przy nieadekwatnym poziomie rozwoju infrastruktury wytwórczej.

Niewątpliwie ogromny wpływ na poszukiwanie nowych rozwiązań i usprawnianie istniejących zakładów energetycznych mają cele UE w zakresie energii do 2020 roku tj.:

- ograniczenie emisji gazów cieplarnianych o co najmniej 20% w stosunku do poziomu z roku 1990,
- zwiększenie udziału energii pochodzącej ze źródeł odnawialnych w ogólnym zużyciu energii do 20%,
- poprawa efektywności energetycznej o 20%;

Jeszcze bardziej restrykcyjny program, któremu musi sprostać polska energetyka jest do zrealizowania przed kolejno 2030 i 2050 rokiem.

Gospodarka skojarzona oparta na paliwie gazowym jest jednym ze sposobów sprostania wyżej wymienionym oczekiwaniom. Korzyści wynikające z kogeneracji w porównaniu z rozdzielnym wytwarzaniem ciepła i energii elektrycznej to zwiększenie sprawności produkcji powyżej 90%, wiążące się z oszczędnością energii chemicznej paliwa o 25-50%, wyjście naprzeciw wymaganiom ekologicznym oraz zwiększenie bezpieczeństwa energetycznego i niezawodności zasilania odbiorców głównie dzięki decentralizacji oraz zmniejszeniu zużycia energii pierwotnej. Wymienić można wielu użytkowników układów skojarzonych. Przykładami są budynki biurowe, zakłady przemysłowe, hotele, szpitale, obiekty sportowe i ośrodki edukacyjne oraz budynki mieszkalne. Rozbudowa gospodarki skojarzonej w Polsce

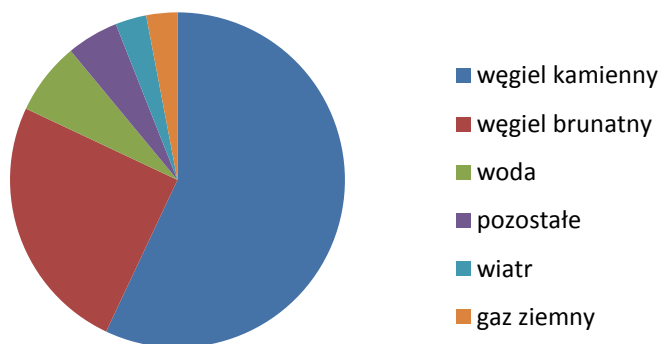
przed długi czas hamowana była brakiem regulacji prawnych w dziedzinie gazownictwa i elektroenergetyki. Rozwój kogeneracji w innych państwach jest zróżnicowany i zależy m.in. od warunków klimatycznych, struktury zagęszczenia ludności oraz polityki energetycznej kraju i programów wspierających.

W Polsce w 2014 roku został wznowiony system wsparcia dla wytwórców energii elektrycznej i ciepła w wysokosprawnej kogeneracji i będzie funkcjonował do końca 2018 roku. Ten system działał już wcześniej w latach 2007-2012 co przełożyło się na wynik 395 PJ wyprodukowanego ciepła i 24,7 TWh (15,1 % całkowitej krajowej produkcji) energii elektrycznej w wysokosprawnej kogeneracji w roku 2013.

Poza bezpieczeństwem energetycznym i niską emisyjnością szkodliwych substancji używanie gazu jako paliwa pozwala na rozwijanie nowych, innych technologii energetycznych, przede wszystkim silników tłokowych i turbin gazowych. Głównymi zaletami takich urządzeń w porównaniu do technologii wykorzystujących paliwa stałe jest bardzo wysoka sprawność wytwarzania i większa elastyczność eksploatacyjna, dzięki czemu można łatwiej uzupełnić ubytki w produkcji energii elektrycznej i poprawić stabilność Polskiego Systemu Elektroenergetycznego nie dopuszczając do blackoutu. Jest to ważne przy rozwijających się odnawialnych źródłach energii, które niestety są zawodne w przypadku np. bezwietrznej pogody. Dzieje się tak z powodu braku technologii umożliwiających magazynowanie energii w czasie, gdy jej zużycie jest najmniejsze, a warunki atmosferyczne sprzyjają produkcji. Co więcej, technologie wykorzystywane w energetyce gazowej są nawet kilkukrotnie tańsze do technologii stosowanych przy elektrowni węglowych.

Produkcja energii elektrycznej z wykorzystaniem gazu ziemnego wynosi w Polsce ok. 3-4%. Liderem na tym polu jest niezmiennie węgiel, co wynika z dużej różnicy cen pomiędzy tymi paliwami i jeszcze kilka lat temu nieistotnymi kosztami emisji CO₂. Pomimo wysokich cen paliwa i stosunkowo krótkiego czasu eksploatacji w porównaniu do zakładów na węgiel, przedsiębiorstwa energetyczne decydują się na budowę elektrowni i elektrociepłowni na gaz ziemny. Atrakcyjność tych inwestycji wynika z krótkiego czasu budowy, relatywnie niskich kosztów inwestycyjnych i polityki klimatyczno-energetycznej UE skierowanej na redukcję emisji CO₂.

Rys.1 Struktura mocy osiągalnej netto w Polsce według rodzaju paliwa

Źródło: ARE SA, Aktualizacja prognozy zapotrzebowania na paliwa i energię do roku 2030.

Analizując inwestycje koncernów energetycznych w Polsce, można zauważyć, iż zainteresowanie energetyką gazową rośnie.

Tabela 1. Największe budowane i planowane inwestycje w gazową energetykę skojarzoną.

elektrociepłownia	inwestor	moc	stan realizacji
EC Żerań	PGNiG Termika	450 MW _e 300 MW _t	(15.5.2015 r.) W wyniku prekwalfikacji PGNiG Termika wyłoniła pięciu wykonawców, którzy zostaną dopuszczeni do dalszego udziału w przetargu.
EC Stalowa Wola	Tauron i PGNiG	450 MW _e 240 MW _t	(25.8.2015 r.) Tauron szacuje, że blok może zostać oddany do użytku w I półroczu 2016 r., a pracę rozpocznie najprawdopodobniej na przełomie 2016 i 2017 roku.
Płock	PKN Orlen	596 MW _e	(7.9.2015 r.) Rozpoczęto budowę bloku Blok ma zostać przekazany do użytku na przełomie 2017 i 2018 r.
EC Bydgoszcz	PGE GiEK	437 MW _e	Uruchomienie bloku planowane jest na 2017 r.
EC Gorzów	PGE	138 MW _e 90 MW _t	(31.3.2015 r.) Zakończenie budowy konstrukcji stalowej budynku głównego tj. hali turbozespołów gazowych, kotłów odzysknicowych i turbiny parowej.

Źródło: <http://www.rynek-energii-elektrycznej.cire.pl> - Informacje o realizowanych i planowanych budowach i rozbudowach elektrowni/elektrociepłowni w Polsce

Bardzo istotną kwestią jest bezpieczeństwo dostaw gazu. Strategiczną pozycję na polskim rynku w kwestii bezpieczeństwa energetycznego kraju zajmuje GAZ-SYSTEM S.A.. Zadaniem firmy jest dostarczenie do sieci dystrybucyjnych oraz odbiorców końcowych podłączonych do systemu przesyłowego paliw gazowych. Gaz ziemny trafia do Polski z Rosji, Azerbejdżanu, krajów Azji Środkowej, a także Niemiec i Republiki Czeskiej. Według danych w 2012 roku krajowe zużycie gazu ziemnego wyniosło 15,8 mld m³. Od 2011 roku techniczne możliwości transportu gazu ziemnego do Polski zwiększyły się o prawie 3,3 mld m³ rocznie. Coraz bardziej widoczne są efekty inwestycji w rozbudowę polskiej sieci gazociągowej. W 2014 roku przez polski system przesyłowy przepłynęło 525,4 TWh gazu. Udział gazu ziemnego przeznaczonego do przemysłu energetycznego na świecie wzrósł z 36% w roku 2000 do 40,5% w roku 2012.

Tabela 2. Procentowy udział gazu ziemnego kierowanego na cele energetyczne w zestawieniu Polski z innymi państwami.

Państwo	2000	2005	2009	2010	2011	2012
Belgia	23,7	28,0	33,0	31,3	26,8	27,3
Francja	6,9	13,3	14,8	17,7	21,2	16,5
Holandia	29,8	32,7	35,9	34,0	34,8	30,0
Hiszpania	17,6	37,1	52,3	47,0	43,9	39,5
Kanada	9,8	10,6	12,2	14,1	15,5	16,3
Niemcy	17,8	22,3	26,3	25,7	26,0	24,1
Norwegia	0,8	1,1	11,3	15,2	12,7	9,1
Włochy	32,3	35,5	41,4	40,9	41,3	39,0
USA	25,2	29,8	32,5	33,1	33,6	38,4
UK	31,2	32,3	37,9	36,3	36,5	27,6
Polska	5,2	11,1	10,3	9,6	10,6	11,1

Źródło: Rozwój energetyki gazowej w Polsce a bezpieczeństwo energetyczne

3. INWESTYCJA W ELEKTROCIĘPŁOWNI ŻERAŃ

Skupiając się na inwestycji na terenie warszawskiego zakładu EC Żerań można wyróżnić wszystkie modernizacje, którym zostanie poddany zakład w związku z budową bloku gazowo-parowego. Dzięki budowie nowego bloku wycofane zostaną wyeksploatowane kotły OP-230, pozostawiając z obecnego układu dwa kotły fluidalne KF-A i KF-B. W nowym bloku spalane będzie 540 mln m³ gazu rocznie.

Projekty BGP i KGO można podzielić na:

- Zadania realizowane przez Głównego Wykonawcę:
  - budowa bloku gazowo-parowego m.in.: turbina gazowa, turbina parowa, kocioł odzysknicowy, kotłownia rozruchowa, nastawnia operatorka,
  - budowa stacji redukcyjno-pomiarowej gazu,
  - budowa kolektora zrzutowego wody chłodzącej,
  - modernizacja stacji przygotowania wody,
  - wyprowadzenie mocy cieplnej,
  - wyprowadzenie mocy elektrycznej;
- Zadania realizowane przez Gaz System:
  - budowa Stacji GAZ-SYSTEM,
  - budowa kolektora gazu wysokiego ciśnienia;
- Zadania realizowane poza głównym kontraktem przez PGNiG Termika:
  - przebudowa układu wody chłodzącej,
  - przełączenie istniejących urządzeń do nowej R110kV;
- Zadania realizowane przez wykonawcę KGO:
  - budowa KGO 3x130 MW_t;

W założeniu parametry techniczne bloku będą spełniały wymogi Dyrektywy ws. Emisji Przemysłowych (IED) oraz wymogi BAT (Najlepszych Dostępnych Technologii).

4. NIEPEWNOŚCI INWESTYCYJNE

Podjęcie inwestycji w sektorze energetycznym wiąże się z wieloma trudnościami ze względu na niestabilność gospodarki na tym polu. Dalekosiężna ocena opłacalności, podpisywanie umów z różnymi wykonawcami wymaga ogromnej znajomości rynku i bezbłędnej analizy. Zdarza się, że już w trakcie realizacji inwestycji zmieniana jest koncepcja w podstawowych kwestiach takich jak na przykład rodzaj paliwa. Budowy nowych elektrowni często mają kilkumiesięczne czy nawet kilkuletnie opóźnienia, a czasami są wstrzymywane. Jedną z wielu przyczyn takich fluktuacji jest nieprzewidywalność sceny politycznej w sektorze energetyki. Zmieniające się regulacje klimatyczne, ceny pozwoleń na emisję, zasady przyznawania dodatkowych certyfikatów czy dopłat, długo nieuregulowana ustawa dotycząca odnawialnych źródeł energii i legislacja w dużym stopniu wpływają na projekty inwestycyjne w branży energetycznej. Brak rzetelnej informacji skutecznie zniechęca inwestorów. Konkurencyjność źródeł gazowych jest bardzo dyskusyjna. Skłanianie się w kierunku energetyki opartej na paliwie gazowym zależy przede wszystkim od cen gazu oraz cen uprawnień do emisji CO₂.

Kolejnym problemem, który ze względu na swój charakter jest łatwy do przewidzenia, a mimo to często nieunikniony jest protest społeczny dotyczący budowy sieci gazociągowej. Niezadowolone ze strony mieszkańców doświadczyli także pracownicy EC Żerań w związku z planowaną budową drogi transportu gazu do nowego bloku. Konieczna jest kampania

edukacyjna i informacyjna, która będzie służyć uspokojeniu społeczeństwa i zwróceniu uwagi na korzyść jaką niesie za sobą inwestycja.

Kluczowa jest kwestia jednoczesnego prowadzenia inwestycji oraz zapewnienia ciągłości pracy starej części zakładu. Inwestycja zakłada usunięcie pięciu bloków wraz z turbinami. Konieczne jest zapewnienie bezproblemowego wyprowadzenia mocy ze starej części. Symultaniczne prowadzenie wielu przetargów nie ułatwia organizacji i wymaga bezbłędnych działań negocjacyjnych. Budowa nowego bloku na terenie działającego zakładu EC Żerań jest problematyczna również ze względu na brak dokładnej dokumentacji obiektu otwartego w 1954 roku.

5. PODSUMOWANIE

Po przeanalizowaniu polskiej gospodarki można stwierdzić, iż gaz będzie odgrywał coraz większą rolę w sektorze energetycznym. Wykorzystanie tego paliwa zamiast węgla, zwłaszcza w nowoczesnych blokach o większej sprawności, będzie w dużym stopniu zależało od cen gazu i cen emisji CO₂. Wybór gazu będzie determinowany także dostępnością i dostawą tego surowca na poziomie zapewniającym bezpieczeństwo energetyczne kraju, jednocześnie zachowując racjonalizm w kwestiach ekonomicznych. Dzięki wyższej sprawności i systemowi wsparcia rozwoju kogeneracji w UE elektrociepłownie są inwestycją bezpieczniejszą w przeciwieństwie do elektrowni gazowych.

Biorąc pod uwagę ekonomiczne kwestie planowanego bloku gazowo-parowego w elektrociepłowni Żerań można stwierdzić wątpliwość opłacalności przy obecnej cenie energii elektrycznej i cenie za emisję CO₂. Jednak biorąc pod uwagę spekulacje o wzroście tych cen i fakt, iż elektrociepłownia będzie pracowała w wysokosprawnej kogeneracji widać potencjał tej inwestycji.

LITERATURA

- [1] <http://www.ure.gov.pl/pl/rynki-energii/paliwa-gazowe/charakterystyka-rynku/6161,2014.html>.
- [2] www.mg.gov.pl.
- [3] Polskie Sieci Elektroenergetyczne S.A. – Raport Roczny 2014.
- [4] „Rozwój energetyki gazowej w Polsce a bezpieczeństwo energetyczne” A. Szurlej, J. Kamiński, P. Janusz, K. Iwicki, T. Mirowski.
- [5] „Efektywność ekonomiczna elektrociepłowni opalanych gazem ziemnym” dr hab. inż. Bolesław Zaporowski.
- [6] Polityka energetyczna Polski do 2030 roku – Ministerstwo Gospodarki.
- [7] Sektor gazowy a energetyka – raport PwC Polska Sp. z o.o. oraz ING Bank Śląski S.A. maj 2012.
- [8] „Techniczno – ekonomiczne aspekty gazowej energetyki skojarzonej cz. 1” mgr inż. Agata Podziemska.
- [9] „Wytwarzanie energii w skojarzeniu” Andrzej W. Różycki, Roman Szramka – Departament Panów i Analiz (Biuletyn URE 2/2001).
- [10] Raport z debaty „Cztery sektory energetyki gazowej – cele, zadania, funkcje”
- [11] www.pse.pl – Raport 2013 KSE.
- [12] <http://www.rynek-energii-elektrycznej.cire.pl/>.